

რუსუდან ლონიშვილი

**თეატრის როლი საზოგადოებაში
და მისი ეკლესიური შეფასება
წერილი II**

დიდი სჯულის კანონი თეატრალური სანახაობების შესახებ

ქრისტიანული საეკლესიო კანონმდებლობა სათავეს იღებს სამი ძირითადი წყაროდან: პირველი და უმთავრესი წერილობითი წყაროა წმიდა წერილი. წმიდა წერილი ეწოდება იმ წიგნებს, რომელიც დაწერილია სული წმიდით განბრძნობილ კაცთა – წინასწარმეტყველთა და მოციქულთა მიერ. ამ წმინდა წიგნების კრებულს ეწოდება ბიბლია, რომელიც შედგება ძველი და ახალი აღთქმისაგან. ძველი აღთქმა დაწერილია წინასწარმეტყველთა მიერ, ახალი აღთქმა კი – მოციქულთა მიერ.

მეორე წყარო საეკლესიო სამართლისა არის საღმრთო გარდამოცემა – დაუწერელი კანონები, რომლებიც გადაეცემოდა თაობიდან თაობას. ეს კანონები დამკვიდრებული იყო იმ უძველეს ქრისტიანულ ეკლესიებში, რომლებიც მოციქულთა სამოღვაწეო ასპარეზს წარმოადგენდნენ. ასეთ ეკლესიებში გადმოცემების საფუძველზე შემუშავებული საეკლესიო ნორმები თანდათანობით გავრცელდა ქრისტიანული სამყაროს სხვადასხვა კუთხეში და ზოგმა მათგანმა ასახვა პოვა წერილობით საკანონმდებლო წიგნებში. ასეთი საკანონმდებლო ტრადიციის შესახებ ბასილი დიდი წერს: „გუაქუს მოცემული ჩვენდა უწერელი ჩუეულება, რომელი ძალითა სწორ არს სჯულისა მისთვის, რამეთუ წმიდათა კაცთა მიერ მოცემული არიან ჩუენდა ეგვევითარისა მის ჩუეულებისა წესნი“.¹ „უწერელ ჩუეულებაში“, ანუ „სჯულში“

¹ დიდი სჯულის კანონი, საქართველოს მეცნიერებათა აკადემია, კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ინსტიტუტი, გამ. „მეცნიერება“, თბ., 1975, გვ. 408.

იგილისხმება ჩვეულება, ტრადიცია.

მესამე და ძირითადი წყარო მართლმადიდებელი ეკლესიის კანონმდებლობისა არის საეკლესიო კრებათა (მსოფლიო და ადგილობრივი) კანონმდებლობა და ეკლესიის წმინდა მამათა ეპისტოლარული კანონიკური კანონმდებლობა.

საეკლესიო სამართლის ერთ-ერთი ძეგლია „დიდი სჯულის კანონი“, რომელიც შედგენილობით იგივეა, რაც ფოტი პატრიარქის „ნომოკანონი“, რომელმაც კანონიკური სამართლის ისტორიაში უდიდესი როლი შეასრულა. ამ კრებულის VI ს-დან XI ს-მდე შევსება-შესწორების გზით მივიღეთ მართლმადიდებელი ეკლესიის ძირითადი სახელმძღვანელო კოდექსი. ეს ძეგლი ქართულად თარგმნა არსენ იყალთოელმა XI ს,-ის დასასრულს და ეწოდა „დიდი სჯულის კანონი“. იგი ემყარება ოთხ ძირითად წყაროს: 1. მოციქულთა კანონებს, 2. მსოფლიო საეკლესიო კრებებს, 3. ადგილობრივ კრებათა (შერჩეული 10 კრების) კანონებს, 4. ეკლესიის წმინდა მამათა ეპისტოლარულ კანონებს.

„დიდი სჯულის კანონში“ სხვა საკითხებთან ერთად მოცემულია მითითებები და კანონები თეატრალური წარმოდგენებისა და სხვადასხვა სანახაობის შესახებ. რამდენიმე საეკლესიო კრება ეხმიანება ამ საკითხს. ქვემოთ მოვიყვანთ თითოეულ ამ კანონს თავისი განმარტებით, რომლებსაც გვაძლევს ეპისკოპოსი ნიკოდიმ მილაში. თავის მხრივ იგი „ეყრდნობა მის წინამორბედ ბიზანტიელ კანონისტთა – არისტინეს, ზონარას და ბალსამონის შრომებს, აგრეთვე რუსი მეცნიერის, ეპისკოპოს იოანეს (სოკოლოვი) ნაშრომს. კანონის განმარტებისას ეპ. ნიკოდიმი, ჩვეულებრივ, იძლევა ისტორიულ ცნობებს იმ მდგომარეობის ასახვით, რამაც ამ კონკრეტული კანონის მიღება გამოიწვია. კანონის ზუსტი აზრი ვლინდება კანონისტის მიერ მისი შედარების შემდეგ სხვა კანონთან, ანალოგიურთან ან შინაარსობრივად მახლობელთან, ან კიდევ, იმავე საკითხს მიძღვნილ სხვა კანონთან, მაგრამ რომელიც განსამარტებელი კანონისგან განსხვავებულ ნორმას შეიცავს“.²

წმინდა მე-6 მსოფლიო კრების (ტრულის, გუმბადის) 24-ე კანონი ამ საკითხის შესახებ ამბობს: „არა უხმს სამღვდლოსა მწყობრსა თანა აღრაცხილსა ვისმე ანუ მონაზონსა მისლვა იპოდრომად ანუ ხუმრობითთა სახიობათა ხილვა. არამედ უკეთუ ვინმე მოყვასი

² მართლმადიდებელი ეკლესიის კანონები ეპ. ნიკოდიმის (მილაში) განმარტებებით, ტ. I, თბ., 2007, გვ. 12.

მიიწოდოს ქორწილად, რაჟამს სალაღობონი იგი სახიობანი საც-
თურად შემოვიდოდნენ, აღდგეს და მეყსეულად განემოროს მიერ,
რამეთუ ესრეთ ბრძანებს მოძღვრება მამათა ჩვენთა, ხოლო უკეთუ
ვინმე ამას ზედა სცთებოდეს, ანუ დასცხრენ, ანუ განიკუეთენ“.³

ამ კანონს ეპისკოპოსი ნიკოდიმი მილაში ასე განმარტავს: „მღვდელ-
იცა და მონაზონიც, თუკი ცხენების დოღზე დადის, თეატრალურ
სანახაობებს ესწრება, ან ქორწილში რჩება, როცა იქ თამაშები იწ-
ყება – განიკუეთოს. სასჯელის მიხედვით კარგად ჩანს, თუ რამდენ-
ნად შეუფერებლად თვლიდნენ ამ კრების მამები სამღვდელმსახურო
წოდებისა და მონაზონის აღთქმებისათვის იმ მხიარულ სანახაობებს,
რომლებზეც კანონშია საუბარი. ყველა ამ გასართობს ადგილი ჰქონ-
და ტრულის კრების სხდომების პერიოდში. ისინი დასაბამს იღებდნენ
რომის სახელმწიფოს წარმართულობის დროიდან. რამდენადაც ცხ-
ენებით სრბოლა არაადამიანური იყო და მაყურებელში მხეცურ და
სისხლისმღვრელ ინსტიქტებს აღაგზნებდა, იმდენადვე – სხვადასხვა
თამაშობებიც, რომელთა თანხლებითაც ეს ასპარეზი მიმდინარეობდა.
მაყურებელთა მზერას კიდევ ისეთი სანახაობები იპყრობდნენ, რომ-
ლებიც – ბალსამონის სიტყვებით – იწვევდნენ მხოლოდ სულიერ
შფოთსა და ზიზღს უცერემონიო გამონათქვამებით, რაც თან სდევდა
ამ თამაშებს. თეატრალური წარმოდგენები ამაში არაფრით ჩამორჩე-
ბოდნენ ცხენების დოღს. ტრაგედიებში, რომელთაც თეატრებში
აჩვენებდნენ, კვიპრიანე შენიშნავს, რომ სხვა არაფერი ხდებოდა, თუ
არა განმეორება მკვლელობის და სიძვის ძველი მაგალითებისა, რათა
დროთა განმავლობაში დავიწყებას არ მისცემოდა ძველი ბოროტება.
ყველა დამსწრეს აშკარად მოეხსენებოდა, რომ, რაც ოდესღაც სა-
სირცხვილო იყო, ის შეიძლებოდა კვლავ განმეორებულიყო. ამდენად,
ცდილობდნენ, რომ სიბილწე წლების მანძილზე არ დავიწყებოდათ, და-
ნაშაული დროთა განმავლობაში არ შეწყვეტილიყო, სასირცხვილო
საქმეები მოვიწყებას არ მისცემოდა. რაც შეეხება თამაშებს, რასაც
თეატრებში მასხარები აჩვენებდნენ და რაზეც საუბარია ამ კრების
51-ე კანონში, იმაზე მეტი უდიდლამო წარმოდგენის შექმნა შეუძლე-
ბელია, როგორც ამას აგვიწერენ მამები და ეკლესიის განმანათლე-
ბლები. ყველა ამ სანახაობის ამოცანას წარმოადგენდა, რომ მაყურე-
ბლისთვის წარმოედგინა, რაც კი რამ უზნეო იყო, რასაც შეეძლო
გამოეწვია მიდრეკილება სიბილწისაკენ, რათა ამ გზით ახალგაზრ-
დობა ყველაზე დახვეწილი გარყვნილებით ტკბობისათვის მიეჩვიათ.

³ დიდი სჯულის კანონი, საქართველოს მეცნიერებათა აკადემია, კეკელიძის სახელობის
ხელნაწერთა ინსტიტუტი, გამ. „მეცნიერება“, თბ. 1975, გვ. 258.

მსგავსი თამაშები და თეატრები ეკლესიას, ცხადია, საბოლოოდ უნდა აეკრძალა და არა მხოლოდ სასულიერო პირთათვის, არამედ მართლმორწმუნე ერისთვისაც; და მართლაც ჯერ კიდევ IV ს.-ის I ნახ.-ში ჩვენ უკვე გვაქვს ლაოდიკიის კრების კანონი (54) სასულიერო პირთათვის თეატრალურ სანახაობებზე დასწრების ამკრძალავი, ხოლო IV ს.-ის ბოლოდან გვაქვს კანონი, რომელიც სასულიერო პირთა შვილებს უკრძალავს საერო სანახაობებზე დასწრებას. ამასთან იქვე შეინიშნება: „რამეთუ თეატრებში მხოლოდ მკრეხელობას აქვს ადგილი“. იმავე სულისკვეთებით არის გამოცემული ბერძნულ — რომაული სამოქალაქო კანონმდებლობის დადგენილება, სადაც მითითებულია მღვდელმსახურთათვის თამაშებზე დასწრების შეუსაბამობა და მის საფუძველზე ეს მათ მკაცრად ეკრძალებათ.

იცოდნენ რა, თუ რას წარმოადგენდა იმ დროს დიდი საჯარო თამაშებთან ერთად და ასევე თეატრალური წარმოდგენები, ტრულის კრებამ მიიღო და დაამტკიცა ამის შესახებ უკვე არსებული განწყობა და გამოსცა წინამდებარე კანონი, რომლითაც განკვეთას უქვემდებარებს ყველა სამღვდლო პირს, ვინც გაბედავს და დაარღვევს ზემოხსენებულ დადგენილებას.

კანონის მეორე ნაწილში მეორდება და მტკიცდება ლაოდიკიის კრების 54-ე კანონის განწყობა, თანაც მღვდელმსახურთა და ეკლესიის მსახურთათვის დაწესებულია განკვეთა, თუ ისინი ქორწილში მიწვეულნი იქ მას შემდეგაც დარჩებიან, როცა უკვე მაშინდელი ქორწილების თანმხლები გასართობი სანახაობანი დაიწყება. მონაზვნების შესახებ კანონი არაფერს ამბობს, რადგან როგორც ბალსამონი განმარტავს, ტრულის კრების მამები თვლიდნენ, რომ ეს თავისთავად ცხადი იყო აშკარა შეუსაბამობის გამო“.⁴

ამავე კრების 51-ე კანონი ამბობს: „ყოვლითურთ განიპყრის უფროსად წმიდა და მსოფლიო კრება სახიობად და მზუელაობითად (მოკიცხარობითად) ზუმრობად სახელდებულთა მათ და სახილველთა მათთა, ამათ თანა ხილვასაცა ნადირობათასა და როკვასა მგოსანთასა. ხოლო უკუეთუ ვინმე აწინდელი ესე კანონი შეურაცხყოს და განყრილთა და უვარქმნილთა ამათგანსა რასმე თავი თვისი შეაყოს, უკუეთუ მოყუასი იყოს, განიკვეთოს, ხოლო უკუეთუ ერისკაცი — უზიარებელ იქმნას“.⁵

⁴ მართლმადიდებელი ეკლესიის კანონები ეპ. ნიკოდიმის (მილაში) განმარტებებით, ტ. I, თბ., 2007, გვ. 471.

⁵ დიდი სჯულის კანონი, საქართველოს მეცნიერებათა აკადემია, კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ინსტიტუტი, გამ. „მეცნიერება“, თბ., 1975, გვ. 391.

„ეს წმინდა მსოფლიო კრება სრულიად კრძალავს სამასხარაო სანახაობებსა და გასართობებს, აგრეთვე მხეცურ სანახაობებსა და როკვას და ადგენს, რომ ვინც ამ კანონს შეურაცხყოფს და რომელიმე ამ აკრძალულ გასართობს მიეცემა: მღვდელმსახური დასიდან განიკვეთება, ერისკაცი კი უზიარებლობით დაისჯება. ამ კრების 24-ე კანონით აკრძალულია მღვდელმსახურთათვის თეატრებში სიარული და თეატრალურ წარმოდგენებზე დასწრება. წინამდებარე კანონით კი ყველა ქრისტიანს ეკრძალება კომიკური და საცირკო წარმოდგენების ხილვა. ამ კანონის წინაშე შეცოდებისათვის მღვდელმსახურს განკვეთა ემუქრება, ერისკაცს – ეკლესიის ერთობიდან განყენება. ზონარა, ამ კანონის განმარტებაში, მიუთითებს ამადლებულ ქრისტიანულ მორალზე, რომელიც ამით შეიგინება: სახარებისეული ცხოვრების სიმკაცრე მოითხოვს, რომ მართლმორწმუნენი ცხოვრობდნენ არა აღვირახსნილად და უგულისყუროდ, არამედ როგორც წმინდანებს შეეფერებათ და ამიტომ ეს კანონი კრძალავს ყველაფერ იმას, რასაც გაფანტულობა შემოაქვს სულში, აუძლურებს და აშფოთებს მის განწყობას, აღძრავს უგუნურ სიცილსა და ხარხარს, რომელთა გამოწვევა შეუძლიათ ტაკიმასხარულ სანახაობებს. „მხეცური სახილველები“ იმაში მდგომარეობდა, რომ დიდ ქალაქებში განზრახ ზრდიდნენ სხვადასხვა მხეცებს – ლომებსა და დათვებს, განსაზღვრულ დროს კი ისინი გამოჰყავდათ რომელიმე მოედანზე ხარების, ზოგჯერ კი ადამიანების – ტყვეებისა და მსჯავრდებულების – წინააღმდეგაც საბრძოლველად, რაც მაყურებლისათვის გასართობს წარმოადგენდა. ამგვარ სანახაობებს კანონი კრძალავს, რადგან ამხელს მაყურებელთა სისასტიკეს, რომლებიც მოყვასთა უბედურებით ტკბებიან. კანონი კრძალავს „სახილველებზე როკვას“, სცენაზე როკვას, რადგან ეს უწყესობაა და განსაკუთრებით თუ ქალები მონაწილეობენ, რამეთუ ამით მაყურებელში ვნება და ჟინი აღიძვრება“.⁶

წმ. VI მსოფლიო კრებაზე მიღებულია აგრეთვე კანონი იმის შესახებ, თუ როგორ უნდა შეხვდეს ადამიანი აღდგომის დღესასწაულს და როგორ გაატაროს მთელი ბრწყინვალე შვიდეული. კანონი 66-ე: „წმიდით დღითგან აღვსებისა და აღდგომისა ქრისტეს ღმრთისა ჩვენისათ ვიდრე ახალ კვირიაკემდე ყოველსავე მას შვიდეულსა წმიდათა შინა ეკლესიათა უხმს მოცალეებით ყოფა მორწმუნეთა ფსალმუნითა და გალობითა და ქებითა სულიერითა მხიარულქმნილთა ქრისტეს მიერ და მედღესასწაულეთა და რათა საღმრთოთა

⁶ მართლმადიდებელი ეკლესიის კანონები ეპ. ნიკოდიმის (მილაში) განმარტებებით, ტ. I, თბ., 2007, გვ. 498.

წერილთა კითხვასა შექცეულ იყვნენ და უბრწუნელთა საიდუმლოთა ზიარებითა იშუებდნენ, რათა ესრეთ ქრისტეს თანა აღდგომილ და მის თანა დადებით ამაღლებულ ვიყვნეთ. ხოლო ნუმცა აღესრულების ამათ დღეთა შინა ნუცა თეატრი იპოდრომისა, ნუცა სხვა რამე საერთოთა სახილველთა და განსაცხრომელთაგანი“.⁷

ამ კანონს მხედველობაში აქვს ის უდიდესი მნიშვნელობა, რომელიც ეკლესიაში უფლის აღდგომის დღესასწაულს აქვს და მასთან დაკავშირებული მოგონებების ამაღლებულ განწყობას. ეკლესიაში ითვლებოდა, რომ ბრწყინვალე შვიდეულის ყოველი დღე ისეთივე მნიშვნელობისა იყო, როგორც აღდგომის დღე. ამჯერადაც ასე ხდება მართლმადიდებლურ ეკლესიაში. აღდგომის დღესასწაული არის დღესასწაული ჩვენი სულიერი აღორძინებისა, ამიტომაც სულიერად უნდა ვიდღესასწაულოთ, კერძოდ, მართლმორწმუნენი ყოველდღე, მთელი ბრწყინვალე შვიდეულის განმავლობაში უნდა მიდიოდნენ ტაძრებში და მონაწილეობას იღებდნენ საეკლესიო ღმრთისმსახურებაში და ამით მჭიდროდ ერთიანდებოდნენ ქრისტესთან. რადგანაც ვერავითარმა მიწიერმა სანახაობებმა და გასართობებმა ვერ უნდა შეუშალონ ხელი ქრისტიანთა სულიერ დღესასწაულს, ამიტომაც კრძალავს კანონი ყოველგვარ საჯარო გართობასა და სახალხო სანახაობას“.⁸

გარდა მსოფლიო კრებისა, საჯარო სანახაობებსა და თეატრალურ წარმოდგენებს ეხმაურება ასევე რამდენიმე ადგილობრივი კრება, კერძოდ, კართაგენის წმ. ადგილობრივი კრების 61-ე კანონი, სადაც მითითებულია: „ამისთვისცა სათანადო არს ვედრება, რათა სახილველნი სათეატროთა სახიობათანი კვირიაკესა შინა და სხვათა ბრწყინვალეთა დღეთა საქრისტიანოსა სარწმუნოებისათა არა სრულ იქმნებოდინ უფროსდა, რამეთუ რვათა დღეთა წმიდისა აღვსებისათა ცხენთა სარბიელისა მიმართ უფროს, ვიდრედა ეკლესიისა, შემოკრებებიან ერნი, ამისთვის უდიდს მათ ქონება განჩინებულითა სხუათა დღეთა, რათა არა იიძულებოდინ ვიეთნიმე ქრისტიანეთაგანნი მისვლად სახილველთა მათ მიმართ“.⁹

ამ კანონის მიღება განაპირობა იმ ვითარებამ, რაზეც საუბარი

⁷ დიდი სჯულის კანონი, საქართველოს მეცნიერებათა აკადემია, კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ინსტიტუტი, გამ. „მეცნიერება“, თბ., 1975, გვ. 395.

⁸ მართლმადიდებელი ეკლესიის კანონები ეპ. ნიკოლოზის (მილაში) განმარტებებით, ტ. I, თბ., 2007, გვ. 516.

⁹ დიდი სჯულის კანონი, საქართველოს მეცნიერებათა აკადემია, კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ინსტიტუტი, გამ. „მეცნიერება“, თბ., 1975, გვ. 318.

იყო ტრულის კრების 66-ე კანონის განმარტებაში.

ლაოდიკიის ადგილობრივი კრების 54-ე კანონში წერია: „ვიტარმედ არა უხმს მღვდელთა ანუ მოყვასთა ვიეთმე სახიობათა ქორწილთა შინა ანუ სერობათა, არამედ პირველ შემოსვლისა სახიობათასა აღდგომა და განშორება მიერ“.¹⁰

ეპისკოპოსი ნიკოდიმი განმარტავს: „მხედველობაში იღებენ რა ქორწინების სიწმინდეს, ეს კანონები (53-ე – 54-ე) მოითხოვენ, რომ ქრისტიანული ქორწინებები ტარდებოდეს კდეშითა და მოკრძალებით, ამოტომ უკრძალავენ როგორც სასულიერო პირებს, ისე ერისკაცებსაც ისეთ ქორწილებში მონაწილეობის მიღებას, სადაც ისეთი რამ ხდება, რაც, ჩვეულებრივ, მხოლოდ წარმართებს ახასიათებთ“.¹¹

კართაგენის ადგილობრივი კრების მე-15 კანონი განსაზღვრავს არა მხოლოდ სასულიერო პირთა, არამედ მათი შვილების ქცევასაც: „თითოეულისათვის დასთა მსახურად ეკლესიისა განჩინებულთა და ვითარმედ, უკეთუ ვინმე განსაკითხავსა საქმესა შთავარდეს და იჯმნას საეკლესიოსა სამსჯავროსაგან, უხმს ეგევითარსა მას ზღვეულყოფა თვისისა პატივისაგან და ვითარმედ შვილნი მღვდელთანი სოფლიოთა სახილველთა მიმართ ნუ მივლენ“.¹²

„ეს კანონი უკრძალავს სასულიერო პირთა შვილებს ისეთ სანახაობებზე დასწრებას, სადაც მკრეხელობას აქვს ადგილი, რადგან სამღვდელოებამ, პავლე მოციქულის სიტყვებით, თავიანთი შვილები უნდა აღზარდონ მორჩილებასა და ღვთის მოშიშებაში. როგორც იგი მოციქულ ტიტეს შეახსენებს, მღვდელი შეიძლება იყოს მხოლოდ ის პირი, რომელსაც „შვილნიმცა უსხენ მორწმუნენი ნუმცა შესმენილ არიან ბილწებისათვის გინა ურჩებისა“ (ტიტ. 1; 6 შედრ. I ტიმ. 3;4), ხოლო ვინც თეატრებსა და სხვა მსგავს ადგილებში დადის, იოლად შეიძლება მრუშობისკენ ლტოლვაში იქნეს დადანაშაულებული და მის შესახებ უკვე არ შეიძლება თქმა, რომ ქრისტიანული თავმდაბლობით გამოირჩევა. თუკი კანონი ყველა ერთგულ მორწმუნეს ურჩევს, არ გამოჩნდნენ ისეთ ადგილებში, სადაც ღვთის გმობას აქვს ადგილი (ტრულ. 51-ე), მაშინ მით უფრო არ უნდა მიეცეთ ამის ნება ისეთი პირების შვილებს, რომელთა მთავარი მოვალეობაც ღვთის

¹⁰ იქვე, გვ. 258.

¹¹ მართლმადიდებელი ეკლესიის კანონები ეპ. ნიკოდიმის (მილაში) განმარტებებით, ტ. I, თბ., 2007, გვ. 99-100.

¹² დიდი სჯულის კანონი, საქართველოს მეცნიერებათა აკადემია, კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ინსტიტუტი, გამ. „მეცნიერება“, თბ., 1975, გვ. 296.

პატივისცემისა და ქრისტიანული თავმდაბლობის ქადაგებაა“.¹³

კართაგენის ადგილობრივ კრებაზე მიიღეს კანონი ასევე თეატრალურ სანახაობებში მონაწილე პირთა შესახებაც. 45-ე კანონში წერია: „ვინაცა მგოსანთა და მახიობელთა და სხვათა ეგვეითარისა სახისა მქონებელთა პირთა, ანუ ვითარცა განდგომილთა, შეინანონ და მოიქცენ მადლისა მიერ ღმრთისა, ანუ ნუ უვარ-ჰყოფდენ დაგებასა“.¹⁴

ნიკოდიმ მილაშის განმარტებით „მსახიობები და ტაკიმასხარები ამ კანონში გათანაბრებულნი არიან ქრისტეს სარწმუნოებიდან განდგომილებთან. რა თქმა უნდა, აქ ის მსახიობები და კომიკოსები იგულისხმება, რომლებიც კანონში აღწერილ ქმედებებს წარმოაჩენენ სხვადასხვა სცენაზე და რომელთა შესახებაც საუბარია ტრულის კრების 24-ე და 51-ე კანონების განმარტებებში. ყველა ამ ცოდვილთა მიმართ კანონი განაწესებს, რომ თუკი ისინი შეინანებენ საკუთარ ცოდვებს და ღმერთისკენ მიიქცევიან, ანუ დაითმენენ მათთვის განსაზღვრულ სინანულის ვადას (იხ. I მს. კრ. მე-11 კან.), მაშინ მათ არ უნდა აეკრძალოთ საღმრთო მადლი და ეკლესიასთან შემორიგება“.¹⁵

კართაგენის ადგილობრივი კრების 63-ე კანონში არაქრისტიანი მსახიობებზეა საუბარი: „მერმეცა უკუე ვედრება სახმარ არს ამისთვის, რათა უკუეთუ ვინმე, რომელთაცა მახიობელთა დასისაგანმან ქრისტიანე-ყოფა ინებოს და იქმნეს და პირველთა მათ ბიწთაგან განთავისუფლდეს, არღარავისგან ებრძანებოდეს გინა ეძულეობდის ეგვეითარსა მას კუალად მათვე პირველთა ჩუეულებათა ხელ-ყოფა“.¹⁶

ქრისტიან მსახიობებთან დაკავშირებით ჩვენ ვნახეთ ამ კრების 45-ე დადგენილება, რომელიც განაწესებს მათ ეკლესიასთან შერიგებას და მათთვის წმ. ზიარების მიღების ნებართვას, თუ ისინი შეინანებენ და სამსახურს მიატოვებენ. წინამდებარე კანონში კი საუბარია იმ მსახიობების შესახებ, რომლებიც ქრისტიანები არ ყოფილან, მაგრამ გამოხატეს ნათლისღების სურვილი. მსახიობების სამსახური გარკვეულწილად მუდმივი იყო და ვინც ერთხელ მათ რიგებში ჩაეწერებოდა, თავაურიდებლად ბოლომდე უნდა ემსახურა, რადგან მაშინდელი სამოქალაქო კანონმდებლობით, ვინც თავის

¹³ მართლმადიდებელი ეკლესიის კანონები ეპ. ნიკოდიმის (მილაში) განმარტებებით, ტ. I, თბ., 2007, გვ. 140 – 143.

¹⁴ დიდი სჯულის კანონი, საქართველოს მეცნიერებათა აკადემია, კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ინსტიტუტი, გამ. „მეცნიერება“, თბ., 1975, გვ. 306.

¹⁵ მართლმადიდებელი ეკლესიის კანონები ეპ. ნიკოდიმის (მილაში) განმარტებებით, ტ. I, თბ., 2007, გვ. 171 – 172.

¹⁶ დიდი სჯულის კანონი, საქართველოს მეცნიერებათა აკადემია, კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ინსტიტუტი, გამ. „მეცნიერება“, თბ., 1975, გვ. 319.

დროზე სამსახურში არ გამოცხადდებოდა, ისჯებოდა. კართაგენელი მამები ამ კანონით შეახსენებენ თავიანთ დელეგატებს, იშუამდგომლონ იმპერატორების წინაშე ისეთი კანონის გამოსაცემად, რომელიც აკრძალავდა იმ პირების თეატრში მსახურების იძულებას, რომლებიც ქრისტიანობისკენ მოექცნენ, ნათლობა მიიღეს და სურთ წმინდად შეინარჩუნონ თავი მსგავსი უწმინდურებისაგან¹⁷.

დასკვნა

როგორც კვლევამ დაადასტურა, თეატრისა და ეკლესიის ურთიერთობა არაერთგვაროვანი იყო ისტორიის სხვადასხვა პერიოდში.

თეატრის არსებობა ანტიკური ხანიდან იღებს სათავეს. დიდი მოაზროვნეები მეტად სასარგებლოდ მიიჩნევდნენ მას ადამიანის ზნეობრივად აღზრდისათვის. შემდგომ, ქრისტიანობის საყოველთაოდ გავრცელების დროს, მხოლოდ თეატრები დაარჩნენ წარმართობის მიმდევრები და იქ დემონური რიტუალები და ღრეობები იმართებოდა. სწორედ ამიტომ განეწყო ეკლესია მის მიმართ მტრულად. განსაკუთრებით გაუარესდა ეკლესიისა და თეატრის ურთიერთობა ერეტიკული მოძრაობების დროს. ერთ-ერთი ერეტიკოსი არიოზი თავისი სწავლების პროპაგანდისთვის თეატრს იყენებდა და ამის გამო თავად სიტყვა „თეატრიც“ კი ერესის სინონიმად იქნა მიჩნეული.

IV ს-ში იმდენად ძლიერი იყო ლტოლვა თეატრალური სანახაობების მიმართ, რომ ადამიანები ცხოვრობდნენ არა რეალური, არამედ ხელოვნური, წარმოსახვითი, თეატრალურ კულისებში მიმდინარე ცხოვრებით. ეს ყველაფერი ისეთივე საარსებო მოთხოვნილებად იქცა ხალხისთვის, როგორც პური. მოსახლეობა ორ რამეს ითხოვდა მხოლოდ და ქალაქის მოედნებზე ისმოდა შეძახილები: „პური და სანახაობა!“ თეატრი, ანუ წარმოსახვითი სამყარო იქცა მოსახლეობის საარსებო მოთხოვნილებად და უფრო მეტიც, ჩაანაცვლა რეალური ცხოვრება თავისი სიმძიმითა და ფათერაკებით. ეს წარმოსახვითი ცხოვრება იყო იმავე ცხოვრების ხორცშესხმა, რომელსაც ეწეოდა ერი სინამდვილეში, მაგრამ მისი ხორცშესხმა ხდებოდა ისეთი გაძლიერებული ფორმებით, რომლებიც მოქმედებდნენ გრძნობებზე და აღძრავდნენ ვნებებს და რადგან რეალური ცხოვრება სავსე იყო ყველანაირი სისაძაგლით, მაშინ რაღა უნდა ვთქვათ თეატრალურ ცხოვრებაზე, რო-

¹⁷ მართლმადიდებელი ეკლესიის კანონები ეპ. ნიკოდიმის (მილაში) განმარტებებით, ტ. I, თბ., 2007, გვ. 192.

მელიც გათვლილი იყო ჩამქრალი ვნებების გასაღვივებლად. **გასაკვირი არაა ის ფაქტი, რომ სასულიერო პირები ძალ-ღონეს არ იშურებდნენ ამ უხამსობის, ადამიანთა გამიწიერების წინააღმდეგ საბრძოლველად.** იმ დროის ერთ-ერთი ყველაზე მკაცრი მამხილებელი თეატრალური წარმოდგენების მიმართ ლტოლვისა წმინდა იოანე ოქროპირი იყო.

გასართობი სანახაობების დიდი მოთხოვნილება იყო ანტიოქიაში. სანახაობები სხვადასხვა სახისა იყო. ძველი ტრაგედიები და კლასიკური კომედიები აღარ იდგმებოდა, მათ ნაცვლად იმართებოდა პანტომიმური წარმოდგენები, რომლებიც განსაკუთრებული პოპულარობით სარგებლობდა. სპექტაკლებში ჩვეულებრივ მოვლენას წარმოადგენდა ქორწინების გარეშე ინტიმური სცენების არსებობა. სიმღერები, რომლებიც სპექტაკლების შემადგენელ ნაწილს წარმოადგენდა, გაჟღენთილი იყო მითიური გმირებისა და ღმერთების ამჟღად გატაცებებზე პირდაპირი მინიშნებებით. ასეთ წარმოდგენებში ქალის როლის შემსრუბლებლები იცვამდნენ ზედმეტად თავისუფლად, გამომწვევად, იღებავდნენ სახეებს და უტიფარ პარიკებს ატარებდნენ, ხოლო მამაკაცებისთვის სამარცხვინო სინამდვილეს წარმოადგენდა ის ფაქტი, რომ ისინი ასრულებდნენ ქალის როლს. არსებობდა ასევე მსუბუქი გასართობი სანახაობები, რომელშიც მასხარები, ჟონგლიორები, კლოუნები სხვადასხვა სახის უხამსი მაიმუნობით ცდილობდნენ ხალხის დაჩლუნგებულ გრძნობადობაზე გავლენის მოხდენას და ველურ ვნებებს აღძრავდნენ. გარდა ამისა, იყო ასევე სასტიკი წარმოდგენები, მაგალითად ველური ცხოველებისა და გლადიატორების ბრძოლა. ამის გამო იბრძოდა ასე მკაცრად მათ წინააღმდეგ იოანე ოქროპირი.

იმდენად მნიშვნელოვანი იყო ეს პრობლემა, რომ მე-9 მსოფლიო საეკლესიო და ასევე რამდენიმე ადგილობრივ კრებაზე სპეციალური კანონებიც კი მიიღეს მის წინააღმდეგ; მაგრამ, როგორც აღვნიშნეთ, ეს განპირობებული იყო იმდროინდელი თეატრალური თუ სხვა სანახაობების შინაარსითა და ხასიათით. ესა თუ ის კანონი იმის გამო კრძალავდა სანახაობებზე დასწრებას, რომ მათში ზნეობრიობის ნიშანწყალიც არ იყო, პირიქით, უმაღლეს რანგში იყო აყვანილი უზნეობა და გარყვნილება. იმართებოდა წარმართებისთვის დამახასიათებელი წარმოდგენები. ხშირ შემთხვევაში ამ წარმოდგენებს მიზანმიმართულად ამთხვევდნენ კვირა დღეს, ან საეკლესიო დღესასწაულებს; უფრო მეტიც, ბრწყინვალე შეიდეულს, ანუ ქრისტიანთათვის სადღესასწაულო დღეებს. ამით ცდილობდნენ საზოგადოე-

ბის ინტერესის გადატანას უზნეო გასართობებზე, რათა მათი გონება და გული უფლისა და ეკლესიისგან მოეწყვიტათ. ასეთ ვითარებაში ადამიანის მსოფლმხედველობა და ზნეობა ჩლუნგდებოდა. ამგვარი საზოგადოებისთვის კი უზნეობა უკვე ნორმად ითვლებოდა. ეკლესიის წმინდა მამები სწორედ იმიტომ იღებდნენ მკაცრ კანონებს თეატრალური სანახაობების წინააღმდეგ, რომ არ დაეშვათ კაცობრიობის ზნეობრივი გახრწნა და მისთვის სულიწმიდის მადლის მოკლება.

მაგრამ დრო შეიცვალა, თაობები აღიზარდნენ ქრისტიანულ წიადში, ქრისტიანული მსოფლმხედველობით. შეიცვალა თეატრალური წარმოდგენებიც. ისინი აღარ იყო ისეთი სასტიკი და უხამსი.

შუა საუკუნეებში რუსეთში იმდენად პოპულარული იყო თეატრი, რომ დარბაზები ხალხს ვეღარ იტევდა. განსაკუთრებით პოპულარული იყო საეკლესიო დადგმები.

რაც შეეხება საქართველოს, აქ თეატრი მე-19 ს-დან შემოვიდა და მის აღორძინებას ხელი შეუწყო წმ. ილია მართალმა. მისი თაოსნობით დაარსდა დრამატული საზოგადოება, რომელსაც ევალებოდა ქართული თეატრის საქმიანობის წარმართვა. მკაცრად აკონტროლებდა იგი სცენაზე წარმოდგენილ ყველა სპექტაკლს და კრიტიკას არ ერიდებოდა. ამოწმებდა როგორც ნაწარმოების ლიტერატურულ მხარეს, ასევე მსახიობთა ქცევასა და საუბრის მანერას.

დღეს ხშირად ისმის სხვადასხვა აზრი თეატრთან მიმართებაში. ზოგნი რადიკალურად უარყოფენ თეატრს და თვლიან, რომ მისი არსებობა დაუშვებელია და ყველას, ვინც წარმოდგენებს ესწრება, ანდა თავად მოღვაწეობს ამ სფეროში, უნდა აეკრძალოთ საეკლესიო საიდუმლოებებში მონაწილეობა. ამის საპასუხოდ ჩვენი ზემოთ მოყვანილი მსჯელობაც რომ არაა, წმ. ილია მართლის ღვაწლიც საკმარისია, რომელიც მან ამ საქმისთვის გასწია და ის შეფასება, რასაც ერის მამა გვაძლევს თეატრის შესახებ: „სცენა ცხოველის სურათებით ელაპარაკება კაცის გულსა და ჭკუას, იგი ამ თავისი თვისებით კაცის გუნებაზედ უფრო მედგრად მოქმედებს, ვიდრე სხვა რამე. ამ მხრით არის იგი სანატრელი, კაცის გრძნობისა და ჭკუის გამათფაქიზებელი“.¹⁸

გარდა ამისა, თავად XX ს.-ის თეატრისა და კინოხელოვნების სფეროში მოღვაწენიც ერთხმად თანხმდებიან იმ საკითხში, რომ „ჭეშმარიტი ხელოვნება ადამიანის სულიერ აღზრდასა და ჩამოყალიბებას უნდა ემსახურებოდეს“.¹⁹ თეატრმაც, როგორც ხელოვნე-

¹⁸ ი. ჭავჭავაძე, თხზულებანი, ტ. VI, თბ., 1997, გვ. 275.

¹⁹ „მადლის“ 1990 – 2010 წწ. კრებული, I, თბ., 2010, გვ. 77 – 78.

ბამ, ხელი უნდა შეუწყოს საზოგადოების ზნეობრივად ამაღლებას და სულიერად განწმენდას. გამოჩენილი მოღვაწენი, აგრეთვე, დაუშვებლად მიიჩნევენ სცენაზე ბილწისიტყვაობას.

ამრიგად, კრიტიკის საგანია არა თეატრი, არამედ მისი ნაკლოვანება. „არ არსებობს სამყაროში ისეთი იარაღი, რომლის ღვთის სამსახურში გამოყენება არ შეიძლებოდეს“,²⁰ ამიტომაც აკრძალვის ნაცვლად საჭიროა მასზე კონტროლი დაწესდეს და თეატრმა ისეთი ღირებულებები შეიძინოს, რომ სულიერი სარგებელი მივიღოთ მისგან. სცენაზე წარმოდგენილი თითოეული სპექტაკლი უნდა იყოს ლიტერატურულად გამართული, ზნეობრივად ამაღლებული, ხოლო მსახიობების ლექსიკა დახვეწილი. თეატრის არსებობა საჭიროა საზოგადოებისთვის, რადგან „ჩვენ არ ვიცით სხვა მისებრ უებარი საშუალება, რომელიც ეგრე გამარჯვებულად, სასწრაფოდ და პირდაპირ მოქმედებს ადამიანის უკეთესთა გრძნობათა გამოფხიზლებასა და მოძრაობაზე“ (წმ. ილია მართალი).²¹

გამოყენებული ლიტერატურა

ახალი აღთქმა, საქართველოს საპატრიარქოს გამომცემლობა, თბ., 2003.

დიდი სჯულის კანონი, საქართველოს მეცნიერებათა აკადემია, კ. კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ინსტიტუტი, გამ. „მეცნიერება“, თბ., 1975.

ი. ჭავჭავაძე, თხზულებანი, ტ. V, თბ., 1991.

ი. ჭავჭავაძე, თხზულებანი, ტ. VI, თბ., 1997.

მართლმადიდებელი ეკლესიის კანონები ეპ. ნიკოლიძის (მილაში) განმარტებებით, ტ. I, თბ., 2007.

„მაღლის“ 1990 – 2010 წლების კრებული, I, თბ., 2010.

Газета «Православный Санкт-Петербург», №4, 2004.

«Журнал московской патриархии», №9, 2001.

Журнал «Наука и религия», №7, 2003.

Санкт-Петербургская православная духовная академия, архив журнала «Христианское чтение», № 1-2, 1896.

²⁰ «Журнал московской патриархии», №9, 2001, ст. 76.

²¹ ი. ჭავჭავაძე, თხზულებანი, ტ. V, თბ., 1991, გვ. 241 - 242.